

Kuzey Irak, İsrail'in Ne Tarafına Düşer?

25 Eylül'deki referandumun öncesine ait en ilginç görüntülerden biri gösterilerde dalgalandırılan İsrail bayraklarıydı. Kuzey Irak'taki bağımsızlık yanlısı Kürtler bu durumu, kendilerini destekleyen tek ülkenin İsrail olmasıyla açıkladılar. İsrail'in açıklamaları da Kürtlerin Yahudiler gibi devletsiz bir halk oldukları ve bir devlete duydukları ihtiyacın her şeyin üstünde olduğu şeklindeydi.

Özgür DİKMEN

Suriye'deki iç savaşın ve sonrasında IŞİD'in bölge ölçeğinde yol açtığı en önemli değişikliklerden biri, Kuzey Irak ve Suriye'deki Kürtlerin bölgesel bir aktöre dönüşmesi ve Irak'ın bölünmesine yönelik senaryoların yüksek sesle dile getirilmesi oldu. Bölgeye dışarıdan bakanların dikkatini çeken şeylerden birisi “Kürtler gibi, Sünni bloka dâhil olmayan grupların daha önce hiç olmadığı kadar güç kazandığıydı”. “Eğer gerçekten bir bahar olduysa, bunun kazananı Kürtlerdir” şeklindeki yorumlar geçtiğimiz dönemde Avrupa ve Amerika basınında sıkça yer aldı. Kuzey Suriye'deki otonomi arayışını IŞİD'le mücadele bağlamında gerçekleştirme çabalarıyla silahlandırılmış Kürt grupların İran ve Türkiye'ye karşı dengeleyici bir işlev görebileceğine dair ümitler, bağımsız bir Kürt devleti söyleminin hız kazanmasına neden oldu. Süreç Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzani tarafından 25 Eylül 2017'de bir bağımsızlık referandumuyla sonuçlandı. Referandumdan bağımsızlık yönünde bir sonuç çıkmasına rağmen referandum öncesinde destek bulan yönetim, referandum sonrasında yöneltilen tehditler ve İran destekli Haşd-i Şaabi milislerinin doğrudan müdahalesi karşısında herhangi bir destek bulamadı. Referandum öncesinde açıktan en büyük desteği veren bölgesel aktör de İsrail oldu.

Referandumda İsrail Desteği

25 Eylül'deki referandumun öncesine ait en ilginç görüntülerden biri gösterilerde dalgalandırılan İsrail bayraklarıydı. Kuzey Irak'taki bağımsızlık yanlısı Kürtler bu durumu, kendilerini destekleyen tek ülkenin İsrail olmasıyla açıkladılar. İsrail'in açıklamaları da Kürtlerin Yahudiler gibi devletsiz bir halk oldukları ve bir devlete duydukları ihtiyacın her şeyin üstünde olduğu şeklindeydi. İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu İsrail'in Kürtlerin bağımsızlığına bütün kalbiyle destek verdiğini farklı ortamlarda pek çok kez ifade etti. Diğer yandan karşılıklı olarak gösterilen bu sempatik mesajlar çeşitli soruları akla getirdi. Özellikle 2003'te başlayan Irak Savaşı'nın İsrail'in güvenliğiyle bağlantısı üzerinde detaylıca düşünülmüş bir meseleyken Irak'ın bu şekilde parçalanmasına verdiği destek akıllara zamanında İsrail'in güvenliği için atılan adımları hatırlattı. İsrail ahlaki vurgularla “devletsiz bir halkın mücadelesini desteklediği” söylemlerini öne çıkarırken, kuruluşundan bu yana izlediği jeopolitik, farklı bir gerçekliğe işaret etmekteydi.

İsrail kendisini, “İŞİD tarafından katliama kurban gitmekte olan Ortadoğu azınlıkları için –Kürtlerin durumunda olduğu gibi– bir ümit kaynağı” olarak göstermektedir. Bu söyleme göre bölgedeki devletler, İsrail'in Kürtlere yardım eli uzatmasına engel olmaktadır.

Ortadoğu'nun Arap Olmayanları ve İsrail

Azınlıklar, İsrail'in Ortadoğu'ya yönelik son dönemdeki söylemlerinde ciddi bir yer tutmaktadır. İsrail kendisini “Ortadoğu'da insan haklarının ve özgürlüklerinin yegâne destekçisi” olarak lanse ederken özellikle IŞİD'in Irak ve Suriye'de azınlıklara yaptığı katliamları, Müslüman dünyadaki gidişatın ortalama bir sonucu olarak görmektedir. Bu bağlamda İsrail kendisini, “İŞİD tarafından katliama kurban gitmekte olan Ortadoğu azınlıkları için –Kürtlerin durumunda olduğu gibi– bir ümit kaynağı” olarak göstermektedir. Bu söyleme göre bölgedeki devletler, İsrail'in Kürtlere yardım eli uzatmasına engel olmaktadır. Hâlbuki “İsrail geçmişte ve şimdi gerek Irak'taki Kürtlere gerek de Lübnan'daki ve Güney Sudan'daki Hristiyanlara her daim destek vermeye hazırdır”. Ortadoğu'daki azınlıklar konusunda çeşitli çalışmaları olan İsraili akademisyen Mordechai Nissan'a göre “bağımsız bir Kürt devleti Ortadoğu'da adalet ve özgürlüğün bir zaferi, İslamcılık ve Arapçılığın da hezimetini olacaktır. Diğer yandan da Ortadoğu'da siyasi özgürlüğün hâlâ nefes alabildiğini bütün dünyaya gösterecektir. Kürtler, bölgede var olmanın en önemli özelliklerini taşıyan cesur ve savaşçı bir halktır. Amerika Birleşik Devletleri'nin her yerde ve her şartta Kürtlere destek sağlaması bir mecburiyettir.”

İsrail'in Iraklı Kürtlerle ilişkileri yeni değil, tarihsel olarak 1950'lere dek uzanıyor. Bu dönemde Irak'tan İsrail'e göçen 150.000 Yahudi'nin aileleri bugün Irak Kürdistanı'nda kalan az sayıda Kürt Yahudiyile bağlarını devam ettiriyor. Bugün İsrail'in Kuzey Irak Yönetimi'ne verdiği destekte bu bağların rolü var. Ancak siyasi ilişkilerin sadece bu tarz bağlarla yürütüldüğünü söylemek doğru olmaz. Ortadoğu'nun nüfus anlamında en büyük azınlık grubu olan Kürtler,

İsrail'in bölgede uzun dönemli ilişki kurmayı önemsemediği grupların başında geliyor. Bu da İsrail'in kendini "düşmanlarla etrafı sarılı bir ülke" olarak tanımlayıp bölgede Arap olmayan ülkeler ve gruplarla sağlam ilişkiler geliştirmeye dönük stratejisiyle alakalı bir durum. Ben Gurion'un Çevre Stratejisi'nin 1970'lerin ortalarına kadar İsrail'in Ortadoğu'ya yönelimlerini belirlediği bir bağlamda İsrail Kürtlerle üst düzey ilişkiler yürütmeye özen göstermiştir. Irak'ta Kürt Ulusal Hareketi'nin kurucu ismi Molla Mustafa Barzani, İsrail'i 1963 ve 1968'de iki kez ziyaret etmiştir. Ayrıca 1966'da Mossad Şefi Meir Amit, Barzani'yi Kuzey Irak'ta ziyaret etmiş ve bu dönemlerde İsrail Kürtlere insanı yardımında bulunmaya başlamıştır. 2000'lerden itibaren Iraklı Kürtlerin İsrail'le ilişkileri görünürlük kazanmaya başlamış, Irak İsrail'i tanımadığı halde dönemin Irak Başkanı Celal Talabani, 2008'de Atina'daki uluslararası bir toplantıda İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak'la kameralar önünde el sıkışarak ülkesinde ciddi tartışmalara neden olmuştur.

Çevre Stratejisi

Kürtler de dâhil olmak üzere Ortadoğu'daki çeşitli azınlık gruplara verilen desteğin geçmişi İsrail'in ilk yıllarına dek uzanmaktadır. İsrail kurulumu kurulmaz başlayan 1948 Savaşı'ndan sonra kurucu kadro, İsrail'in etrafındaki Arap devletlerin jeopolitik gerçekliğiyle karşılaşmıştır. Kurucu Başbakan David Ben Gurion, Arapların İsrail'e karşı sürekli birleşeceği algısıyla hareket ederek bölgedeki Arap olmayan aktör ve gruplarla İsrail'in ilişki kurulması gerektiğini düşünüp "çevre stratejisi" isimli bir fikir ortaya atar. Kısa süre içerisinde bu fikir, İsrail'in dış politikasının Ortadoğu'ya bakan yüzünün temelini oluşturacaktır. Ben Gurion'a göre İsrail Ortadoğu'da, yeni yeni bağımsızlıklarını kazanan Arap ülkelerinin oluşturduğu siyasi blok sebebiyle kendini tehdit altında hissedebilecek aktörlerle ilişkilerini geliştirerek bölgedeki konumunu sağlamlaştırabilir ve Arap blokuna karşı bir blok oluşturabilir. İsrail için Arap karşıtı aktörler kategorisine Türkiye ve İran gibi bölgenin büyük ülkeleri kadar Kürtler gibi geniş nüfuslu azınlıklar da girmektedir.

Filistin meselesi İsrail'in gözünde uzunca bir süre Müslümanlardan çok Arapları ilgilendiren bir mesele olarak algılanmıştır. Bunun bir sonucu olarak da Türkiye ve İran gibi ülkeler Ortadoğu bağlamında Arap ülkelerin doğal rakibi olarak algılanmıştır.

İsrail'in Iraklı Kürtlerle ilişkileri yeni değil, tarihsel olarak 1950'lere dek uzanıyor. Bu dönemde Irak'tan İsrail'e göçen 150.000 Yahudi'nin aileleri bugün Irak Kürdistanı'nda kalan az sayıda Kürt Yahudiyle bağlarını devam ettiriyor.

Dolayısıyla Türkiye ve İran, İsrail tarafından potansiyel doğal müttefik olarak görülmeye başlanmıştır. Tabii ki bu durumda her iki ülkenin Batı yönelimli dış politikası da etkili olmuştur. Hem Türkiye hem de İran'ın 60'lardaki NATO eksensiz dış politikası, bu ülkeleri İsrail'le aynı küresel yörüngeye oturtmuştur. Diğer yandan İsrail'in bu stratejisi bölge devletleriyle sınırlı değildir. Suriye, Irak, Türkiye ve İran'da nüfus olarak en büyük azınlık grubunu oluşturan Kürtler, jeopolitik gerekçelerle İsrail'in dikkatini çekmiş bir gruptur.

İsrail, Mısır ve Ürdün'le barış anlaşması imzalandıktan sonra da bu özelliğini korumaktadır. Mevcut durumda İsrail, İran'a karşı sağlam ittifaklar aradığı bir düzlemdeyken fiziksel olarak en yakın komşularından Mısır ve Ürdün'le sıcak barış durumunda olmaması, yani bu ülkelerin sokaklarında İsrail ve Siyonizm karşıtlığının hâlâ çok güçlü olması, Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'ni İsrail'in gözünde ideal bir müttefik haline getirmektedir. Erbil sokaklarında İsrail'e yönelik bir antipatinin olmaması, Kuzey Irak'ın bağımsızlık kazanması halinde İsrail'in Ortadoğu'da üst düzey ilişkiler kurduğu yeni bir müttefikinin olacağı anlamına gelir. Diğer yandan kendi silahlı gücü olan bağımsız bir Kürt devleti İsrail için İran'ın bölgede bulundurduğu Şii milislerini de dengeleyecek bir unsur olacaktır. Kuzey Irak'taki referandumdan çok önce İsrail Adalet Bakanı Ayelet Saked "en azından Irak'ta bağımsız bir Kürdistan kurulması hem Amerika Birleşik Devletleri hem de İsrail'in çıkarıdır. ABD'nin destek sağlamasının tam zamanıdır" diyerek İsrail'in bir Kürdistan fikrine desteğinin ideolojik sempatinin ötesinde olduğunu göstermiştir. ○

Araştırmacı, TRT World